

Przez wychowanie religijne należy rozumieć wspomaganie dziecka w urzeczywistnianiu wartości religijnych, by można było powiedzieć – oto osoba religijna, tzn. wierząca w Boga i żyjąca prawdami wiary.

Ku wartościom religijnym

Pierwszym miejscem, gdzie rozpoczyna się proces wychowawczy, jest dom rodzinny. Jan Paweł II w adhortacji *Christifideles laici* zwraca uwagę, że: „Ojciec i matka otrzymują w sakramencie małżeństwa łaskę i zadanie chrześcijańskiego wychowania dzieci, wobec których świadczą i którym przekazują wartości tak ludzkie, jak religijne. Dzieci już z pierwszymi słowami uczą się chwalić Boga, kochającego i opiekuńczego Ojca, a wraz z pierwszymi gestami miłości uczą się także otwarcia wobec innych i odkrywają w darze z siebie sens ludzkiego życia” (CL 62).

Papież podkreślił, że w dzisiejszych czasach nie jest łatwo stworzyć chrześcijańskie warunki potrzebne dla wychowania dzieci. Zwrócił się z prośbą do rodziców: „Musicie czynić wszystko, ażeby Bóg był obecny i czczony w waszych rodzinach. (...) Jesteście dla swoich dzieci pierwszymi nauczycielami modlitwy i cnót chrześcijań-

skich i nikt was w tym nie może zastąpić. Zachowujcie religijne zwyczaje i pielęgnujcie tradycję chrześcijańską, uczcie wasze dzieci szacunku dla każdego człowieka. Niech waszym największym pragnieniem będzie wychowanie młodego pokolenia w łączności z Chrystusem i Kościołem. Tylko w ten sposób dochowacie wierności waszemu powołaniu rodzicielskiemu i potrzebom duchowym waszych dzieci”¹.

Cele wychowania religijnego koncentrują się wokół:

- wewnętrznej potrzeby istoty wartości wiary, modlitwy, sakramentów, sumienia, świętości;
- uświadomienia i zrozumienia roli wartości religijnych w życiu człowieka, grup i wspólnot społecznych;
- akceptacji tych wartości;
- włączenia wartości religijnych we własną hierarchię wartości, wyznaczając im znaczące miejsce;

- nabywania cech osobowościowych decydujących o religijności;
- kształtowania postaw wartościujących;
- kształtowania postaw aktywnych, twórczych wobec wartości religijnych.

Wychowanie ku wartościom religijnym obejmuje cały zespół zadań pedagogicznych:

- a) edukację religijną w aspekcie aksjologicznym;
 - b) wychowanie do wartości religijnych;
 - c) wychowanie do wartościowania wartości religijnych;
 - d) animację społeczną do urzeczywistniania wartości religijnych.
- Z**adania te będą się sprowadzać do:
- a) rozwijania i doskonalenia w wychowankach rozumienia istoty wartości religijnych;
 - b) kształtowania umiejętności wartościowania tej kategorii wartości w aspekcie dobra osobistego i wspólnego;

- c) kształtowania pozytywnej postawy wobec wartości religijnych;
- d) kształtowania postawy akceptacji i umiejętności ich wolnego wyboru;
- e) rozwijania potrzeby ich urzeczywistniania;
- f) wspierającego towarzyszenia wychowankom w procesie urzeczywistniania wartości religijnych;
- g) wspomagania wychowanków w animacji środowiska społecznego do urzeczywistniania wartości religijnych i wspierającego towarzyszenia im w tym działaniu.

Pierwszymi katechetami swoich dzieci są rodzice. Podstawowym czynnikiem katechezy domowej jest atmosfera szczerości, zaufania oraz świadectwo wiary. „Katecheza domowa, rozumiana jako żywy i codzienny przekaz wiary, ma nie tylko przybliżyć prawdę Ewangelii i wskazać na jej wartości życiowe, ale także wprowadzić we wspólnotowe życie Kościoła, zachęcić do osobistej przyjaźni z Chrystusem, wyrobić poczucie Bożej obecności w świecie i w życiu ludzkim”².

Urszula Dudziak zwraca uwagę na istotną rolę kontaktów interpersonalnych w procesie wychowania religijnego: „O wiele łatwiej jest zrozumieć, że Bóg jest miłością, gdy doświadcza się tej miłości w kontaktach międzyludzkich. Łatwiej pojąć, że Bóg jest Miłosierny, gdy doświadcza się przebaczenia i dobroci od najbliższych. Łatwiej się modlić, uczęszczać na Mszę św., gdy rodzice dają dobry przykład, gdy swoim zachowaniem świadczą, jak to jest ważne, gdy ukazują, że im na tym zależy, gdy tłumaczą, jak to naprawdę cenne w życiu dzieci. Dla małego dziecka jego rodzice są ludźmi „najmądrzejszymi i najlepszymi na świecie”. Gdy więc dziecko widzi, że ten „silny i potężny” tata przed Kimś przykłęka, to otrzymuje w ten sposób wspaniałą katechezę, że jest Ktoś jeszcze silniejszy i potężniejszy, komu należy się hołd i uszanowanie”³.

Przykład życia religijnego rodziców istotny jest również w wychowaniu dzieci starszych. Postawą niewłaściwą jest postawa nakazodawcza i niekongruentna, tzn. żądanie od dziecka, by się modliło, gdy ono samo nie widzi rodziców modlących się; wymaganie, by uczęszczało na Mszę św., podczas gdy rodzice mu nie towarzyszą.

Bardzo ważnym środkiem wychowania religijnego są rozmowy rodziców z dziećmi na tematy religijne. Mogą one przybierać różnorodne formy: od odpowiedzi na pytania dzieci, do ciągłej pomocy w odkrywaniu Bożej obecności w otaczającym nas świecie. Wymaga to od rodziców pogłębionej wiedzy religijnej oraz umiejętności operowania odpowiednim językiem, wyrosłym z Biblii.

Wśród wielu funkcji, jakie pełnią rozmowy z dziećmi, jedna zasługuje na szczególne podkreślenie: „Pomagają [rozmowy] w wypełnianiu przez rodzinę funkcji selektywnej, tzn. przepuszczaniu przez specyficzny „filtr rodzinnych wartości” wielu treści pochodzących z zewnątrz: od grup rówieśniczych, ze szkoły, środków masowego przekazu itd. Pomagają więc ukierunkować „widzenie świata” przez dzieci, a tym samym pozwalają rodzicom aktywniej uczestniczyć w wychowaniu własnych dzieci, szczególnie w dobie ogromnej ilości informacji płynących z przeróżnych źródeł”⁴.

Papież Jan Paweł II w swoim nauczaniu zwracał uwagę na wielką wartość modlitwy w życiu codziennym rodziny chrześcijańskiej. Słowa Chrystusa: „gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (por. Mt 18,20), w sposób szczególny można odnieść do modlącej się rodziny.

Zdaniem Ojca świętego „W świecie, który coraz bardziej ulega sekularyzacji, niezwykle istotne jest, by rodzina wierząca uświadamiała sobie swoje powołanie i mi-

się. Jej punktem wyjścia w każdej sytuacji i wszelkich okolicznościach jest kontynuowanie i wzmacnianie modlitwy – nieustannej modlitwy do Pana o wzrost i umacnianie się naszej wiary. Jak napisałem w Liście apostołskim *Rosarium Virginis Mariae*: „Rodzina, która modli się zjednoczona, zjednoczona pozostaje” (n. 41)⁵.

Istotnym elementem wychowania religijnego w rodzinie jest wprowadzenie dziecka w świat modlitwy: zarówno w jej treść, jak i w sposoby modlenia się. Zadanie to jest oczywiste dla rodziców, znacznie trudniej jest im zdobyć się na praktykę wspólnej modlitwy rodzinnej. Zwykle ograniczają się do nauki pierwszych modlitw oraz przypominania o obowiązku modlitwy. Wspólną codzienną modlitwę praktykuje zaledwie 10% rodzin.

Rodzice chrześcijańscy mają obowiązek wychowania dzieci do modlitwy, nauczania osobistej rozmowy z Bogiem. Zasadniczym i niezastąpionym w tym względzie elementem wychowania jest osobiste świadectwo ojca i matki. „Jeżeli dziecko widzi u swych rodziców modlitwę odmawianą mechanicznie, z pośpiechem i bez skupienia, naśladując ich – tak samo też będzie się modlić bez większego przekonania. Modlitwa winna być dla dziecka potrzebą życia i radością”⁶.

W 1999 r. w Warszawie Jan Paweł II prosił rodziców, „aby podtrzymywali i pielęgowali piękny chrześcijański zwyczaj uczestniczenia we Mszy świętej wspólnie ze swoimi dziećmi. Niech żywe będzie w sercach dzieci i młodzieży poczucie tego obowiązku. Niech łaska miłości, którą otrzymujemy przyjmując Eucharystię, umacnia więź rodzinną. Niech stanie się źródłem apostołskiego dynamizmu rodziny chrześcijańskiej”⁷.

W procesie wychowania religijnego nie może zabraknąć inicjacji dziecka w życie wspólnoty reli-

gijnej. Chodzi tu o takie ukierunkowanie wychowania, by możliwe było naturalne przejście dziecka z życia domowego w życie szerszej wspólnoty religijnej, zwłaszcza parafii. Dokonuje się to poprzez rozmowy w rodzinie (zainteresowanie problemami parafii), uczestnictwo w konkretnych działaniach i posługach, zachęcanie dzieci do aktywnego udziału w duszpasterstwie liturgicznym (ministranci, schola itp.).

Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej to stały, nieustanny proces wzrastania w wierze. Najwłaściwszym stylem w wychowaniu religijnym jest styl inspirujący, w którym rodzice współpracują z dzieckiem, uznają jego prawa i akceptują samodzielne poszukiwania. Celem tego wychowania jest żywa wiara dziecka. Odpowiedzialność za wychowanie religijne spoczywa przede wszystkim na rodzicach. Od ich osobistego przykładu i zaangażowania w proces wychowania zależy w znacznej mierze wychowanie religijne.

ks. Piotr Mazur

KS. DR PIOTR MAZUR – Katedra Dydaktyki i Edukacji Szkolnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

Przypisy:

1. Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św.*, Łowicz 14.06.1999.
2. J. Stala, *Odpowiedzialność za wychowanie w rodzinie*, [w:] *Wychowanie chrześcijańskie*, red. A. Solak, Tarnów 2002, s. 99.
3. U. Dudziak, *Rodzina pierwszym miejscem katechezy*, [w:] *Miejsca katechezy. Rodzina, parafia, szkoła*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2005, s. 21.
4. K. Węgrzyn, *Wychowanie religijne w rodzinie górnośląskiej*, [w:] *Rodzina współczesna*, red. M. Ziemska, Warszawa 1999, s. 101.
5. Zob. Jan Paweł II, *Do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Rodziny*, Watykan 18.10.2002
6. P. Poręba, *Rodzina chrześcijańska „matym Kościołem“*, [w:] *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, red. F. Adamski, Kraków 1982, s. 190.
7. Jan Paweł II, *Homilia w czasie liturgii słowa odprawionej przed katedrą św. Floriana*, Warszawa-Praga 13.06.1999.